

BESTANDSPLAN FOR ELG

Aurskog-Høland elgvald 2022-2024

Sammendrag

Status elgstammen frem til og med 2021. Fremtidige mål. Avskytingsmodell. Kvote og fordeling. Tilleggsdyr. Organisering og regler for vald.

Sten Ivar Tønsberg

Innholdsfortegnelse

Valdets avgrensning og størrelse	2
Planperiode	1
Dagens status	1
Avskyting.....	1
Fallvilt.....	5
Predasjon	6
Produksjon	7
Kjønnforholdet	9
Slaktevekt	10
Beitet	13
Hvor mange elg har vi?	14
Oppsummering av dagens situasjon og mål med videre forvaltning:	17
Jaktuttak	18
Kvote fordelt på jaktfelt i Aurskog-Høland elgvald 2022-2024.	18
Avskytingsmodell.....	19
Fordeling av fellingskvoten	20
Tilleggsdyr.....	21
Organisering	21
Kommunen (offentlig part).....	21
Elgforvaltingsrådet.....	21
Jaktfeltet	22
Jaktlaget/jaktleder	22
Ulike regler for valdet.....	22
<i>Feilskyting</i>	23
Dyr som ikke belaster kvoten	23
Ettersøk.....	24
Varsling av ettersøk.....	24
Lengde på ettersøket	24
Jakt på nye dyr	24
Kommunens overtagelse av ettersøket	24
Friskmelde dyr.....	24
Kunstig lys	25
Belaste kvoten.....	25
Godkjenning av bestandsplanen	25

Forord

Den følgende planen er en videreføring av bestandsplan for elg i Aurskog-Høland elgvald 2019 til 2021. Medvirkende til planen er valdets 14 representanter i Aurskog-Høland elgforvaltingsråd. Arbeidsgruppa har skissert grovlinjene og definert målene.

Planen tar sikte på en langsiktig forvaltning av valdets elgstamme, tilpasset de utfordringer vi har. Spesielt med tanke på predasjon som gjør kvotefastsettelse utfordrende for hele valdet. Klimaendringer, andre brukergrupper og infrastruktur er andre forhold som må hensyntas, samtidig som vi ønsker å beholde jaktgleden, spenningen og ressurshøstingen ved elgjakt. I et så stort vald som Aurskog-Høland er det viktig å ha enkle og klare styringsverktøy som kan følges av mange. Forvaltningen må være presis og enkel, men rettferdig og gi rom for lokale tilpasninger.

Bjørkelangen 01.04.2022

Ragnar Heide (leder, Elgheia)
Per Steinar Slang (Langstranda)

Kristian Holth (Setta)

Morten Lindvik (Harethon)

Martin Heyerdahl-Simonsen (Hølvannet)

Marcus Kullgren (Tunnsjøen)

Fredrik Gedde (Setten & Mjermen)

Jon Østreng (Dalsroa)

Mads Wiel (Setskog)

Knut E. Lundin (Linken)

Even Simonsen (Soprim & Skullerud)

Kåre Skedsmo (Kjølen)

Aksel Odd Haneborg (Mangenskogen)

Nils Henry Trovåg (Snartjernåsen)

Planen er ført av sekretær Sten Ivar Tønsberg.

Valdets avgrensning og størrelse

Området begrenses i hovedsak av gamle Aurskog-Høland kommune. Elgvaldet grenser mot Eidskog kommune og Sverige i øst, elgvaldene i Rømskog og Indre Østfold i sør og kommunene Lillestrøm og Nes i vest og nord. Elgvaldet inngår sammen med Eidskog og de deler av kommunene Kongsvinger, Sør-Odal, Nes, Sørum og Fet med beliggenhet øst for Glomma, i ERRØ (Elgregionråd Øst). (Se vedlegg 1 for kart).

Elgvaldet er delt inn i 14 delområder kalt jaktfelt med et tellende areal på 791.669 daa. I tellende areal inngår skogsarealer inklusiv tjern under 100 daa, samt dyrka mark under 100 daa med skog på alle sider.

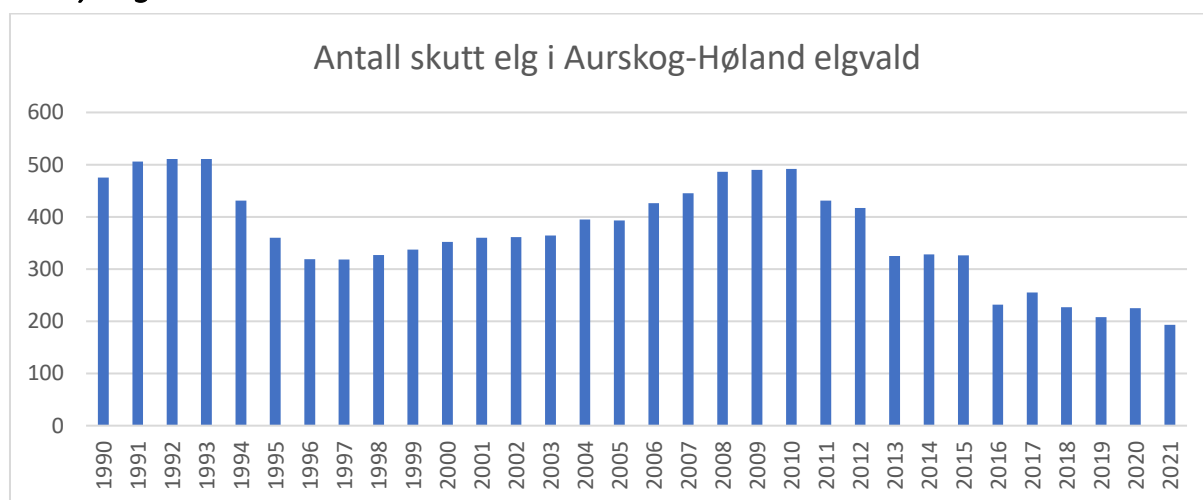
Jaktfelt	Areal
Harethon	59.975 daa
Kjølen	57.290 daa
Mangenskogen	53.463 daa
Setta	64.943 daa
Setskog	78.480 daa
Soprim & Skullerud	53.379 daa
Hølvannet	41.273 daa
Langstranda	31.095 daa
Snartjernåsen	44.377 daa
Dalsroa	62.703 daa
Tunnsjøen	86.869 daa
Elgheia	60.106 daa
Setten & Mjermen	46.913 daa
Linken	50.803 daa
SUM	791.669 daa

Planperiode

Planen gjelder for 3 års perioden 2022 til 2024 med mindre det i planperioden skulle inntreffe hendelser som gjør en revisjon nødvendig.

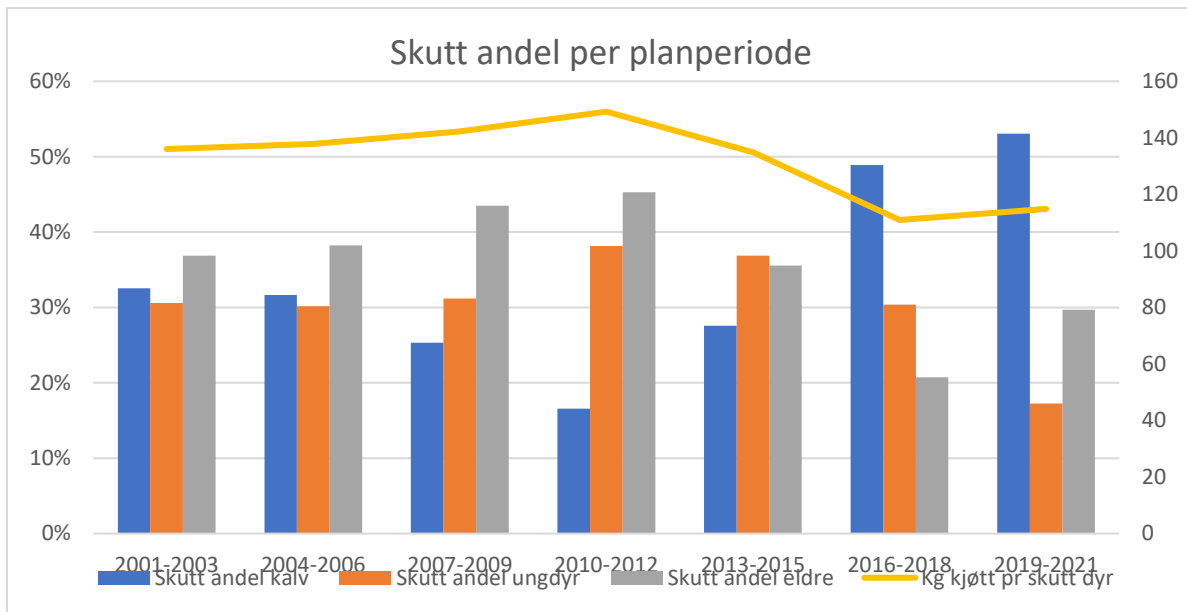
Dagens status

Avskyting

Figur 1. Skutt elg Aurskog-Høland elgvald 1990-2021

Antall skutt elg i Aurskog-Høland elgvald er nå på det laveste på 30 år. En større og større elgstamme frem mot 2010 førte til et ønske om å redusere stammen. Et høyt uttak av produksjonsdyr ga en nedgang frem mot 2015-2016. Samtidig kom ulven inn i økende grad som predator. I dagens avskyting må vi regne med at ulven tar minst et like stort antall elg årlig som jegerne skyter om høsten.

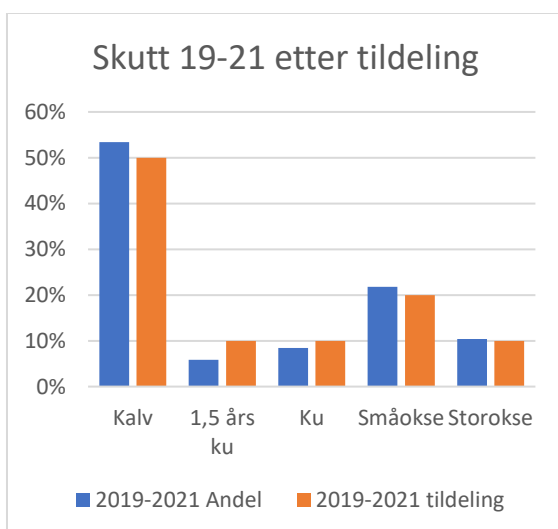

Figur 2. Type dyr skutt pr planperiode 2001-2021.

I figur 2 ser vi tydelig en økning av eldre dyr i avskytingen rundt år 2010. Fordelingen den gangen var en liberal avskyting av hunddyr og en mer restriktiv avskyting av okse. De to siste bestandsplanene har prioritert et høyere uttak av kalv og yngre okser, og et strengere vern av eldre og produktive dyr uansett kjønn. En høy andel kalv i avskytingen fører ikke bare til en eldre og mer produktiv bestand, men fungerer også som en indikator på sommerpredasjon fra ulv.

En negativ konsekvens med økt kalveavskyting er mindre avkastning i form av kjøtt etter jakta. På grafen i figur 2 ser vi en gjennomsnittsvekt pr dyr i 2010-2012 på 150 kg. I perioden 2016-2018 hadde denne sunket til 110 kg pr dyr. En svak økning i siste bestandsplanperiode er et resultat av flere mindre okser i avskytingen (småokser).

I bestandsplanperioden 2019-2021 har det vært lagt opp til en forsiktig avskyting av

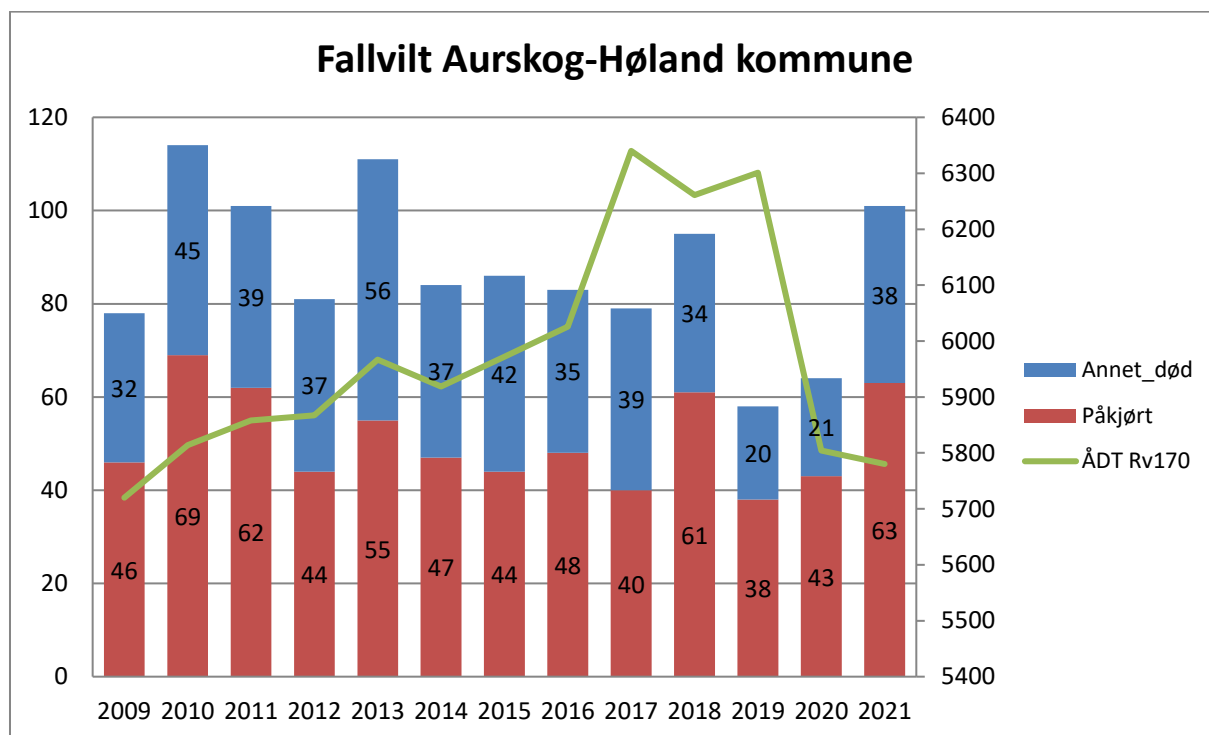

Figur 3. Siste bestandsplanperiodes avskyting etter tildeling.

eldre ku og storokser (5 tagger +). Kravet til 50 % kalv i avskytingen er presisert i bestandsplanen og i kommunikasjon ut til jaktlederne. Nødvendigheten av å ha kalv som indikator og brems på avskytingen har trådd tydeligere frem etter som vi har fått bedre kunnskap om utviklingen av ulvepredasjonen i valdet.

Avskytingen i den nå avsluttede bestandsplanperioden har vært i tråd med bestandsplanen. Ikke uventet ble hele andelen av hunddyr skutt. Avskytingen av hunddyr ligger under det som har vært planlagt, spesielt av 1,5 år hunddyr. Utfordring med å skille alder på ku har vært et tema tidligere og konsekvensen av å skyte feil fører til at mange jegere holder igjen skudd.

Fallvilt

Figur 4. Fallvilt i hele Aurskog-Høland kommune. Antall påkjørsler angir totale tilfeller som er registrert, ikke antall faktisk drept eller avlivet.

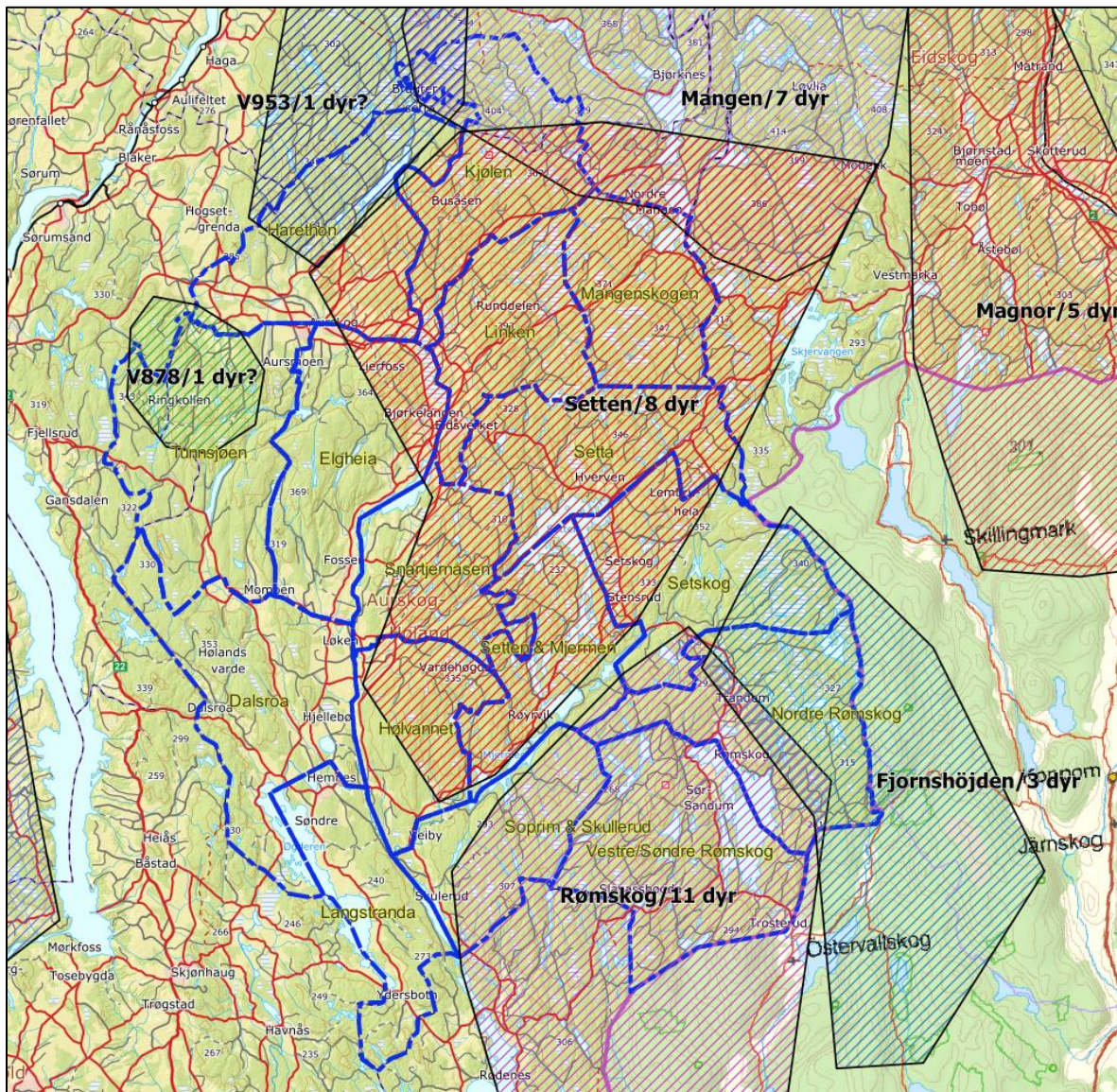
Årlig registrert fallvilt svinger etter klimatiske forhold som f.eks. snømengde, men påvirkes også av mengde trafikk, tid på året og elgens søk etter mat. Trafikken ble redusert i 2020 i krona-epidemien og med nasjonale råd om hjemmekontor. Aurskog-Høland består av flere pendlerbygder, og mye av trafikken morgen og kveld er arbeidsreiser. Allikevel sank ikke trafikken mer enn til 2009-2010 nivå og den varierte gjennom året med de nasjonale sanksjonene.

Etter to ganske rolige år med et lavt antall påkjørsler, kom 2021 med en kraftig økning, både av annet dødt vilt og påkjørsler. Antall påkjørsler var spesielt høyt høsten 2021. En svært tørr sensommer kan ha ført mange elger ut på leiting etter mat, noe som førte til mange veikrysninger i september og oktober. Tidspunktet sammenfaller også med skumring i de timene med mest trafikk på de største veiene.

Flere elger ble funnet sensommeren 2021 etter en tilsynelatende plutselig død. Noen nærmere undersøkelse av fenomenet ble ikke gjort utover CWD-prøver (Chronic Wasting Disease). En situasjon der dyr raskt går fra moderat eller dårlig skogsbeite til nesten moden åker, kan føre til trommesyke. Som nevnt, var sensommeren 2021 svært tørr og det er mulig denne situasjonen førte til et uheldig raskt bytte fra tørt skogsbeite til moden åker for flere elger. Totalt 12 elger ble funnet eller avlivet i perioden 15. august til 1. oktober i 2021 mot 2 i 2020 og 1 i 2019.

Predasjon

Aurskog-Høland elgvald har de tre siste årene hatt dokumentert besøk av alle de 4 store rovdyrene. Av gaupe har vi en fast bestand med dokumenterte ynglinger. Bjørn og jerv er mer sporadisk på besøk og yngling er ikke dokumentert. Imidlertid er det ulven som uten sammenligning har mest betydning for elgstammen. Aurskog-Høland har hatt en populasjon av ulv, i varierende grad, siden midt på 90-tallet med en kraftig eskalering de siste ti årene. I registreringssesongen 2020-2021 ble det dokumentert totalt 7 revir i eller delvis i Aurskog-Høland. Aurskog-, Svarthus-, Mangen-, Sotsjøen-, Fjornshøyden-, Rømskog-, og det nyetablerte Settenreviret. Sotsjøenreviret har foreløpig ikke blitt dokumentert vinteren 2021-22. Aurskog- og Svarthusreviret ble tatt ut under lisensfelling vinteren 2021, men en ulvetispe har blitt dokumentert i 2021-22 i området som Svarthus benyttet. I det tidligere Aurskogreviret har det blitt registrert DNA etter en enslig tispe vinteren 2021-22, men det er usikkert om denne har slått seg til eller vandret videre. Rømskogreviret er trolig oppløst etter ekstraordinært uttak vinteren 2022 da begge lederdyrene ble tatt ut. Det er vinteren 2021-22 dokumentert yngling i Mangen-, Setten-, og Fjornshøyden- og Rømskogreviret.

Figur 5. Foreløpig registrerte ulverevir pr 1.3.2022.

Ulvens betydning for elgstammen gjelder i første omgang predasjon av kalv, spesielt sommerstid. Ulven tar ca 50 % av antall elg i perioden juni-oktober. Predasjonstakten synker utover høsten og vinteren når en elg utgjøre en større mengde mat enn nyfødte kalver sommerstid. Samtidig øker også risikoen for at ulv tar andre kategorier elg enn kalv. Forskning har vist at ulven tar ca 73 % elgkalv vinterstid mot 90 % om sommeren. Et ulvepar dreper mellom 100 og 144 elg per år, mens en enslig stasjonær ulv tar 70-100 elger. Andre byttedyr i området kan også påvirke predasjonstakten på elg, og fra områder med mye rådyr og villsvin er det påvist at ulven også tar mange av disse selv om elgen utgjør den største ressursen.

For å beregne predasjonens betydning må vi vite revirets størrelse og utbredelse, om det er en enslig stasjonær ulv eller et ulvepar og om det finnes andre potensielle byttedyr i området. Kunnskap om dette får vi fra innrapporterte observasjoner, DNA-registreringer og eventuelle offentlige kart over peileposisjon til merkede ulver. Potensiell byttedyrtilgang kan vi få gjennom offentlig statistikk over felt villsvin, hjort eller rådyr. I Aurskog-Høland er det i dag bare rådyr som kan utgjøre en byttedyrsressurs i tillegg til elg. Antall felte rådyr i Aurskog-Høland har økt fra 280 i 2014 til 445 i 2021 (*kilde: ssb.no*). I samme periode har antall rådyr registrert som fallvilt økt fra 72 i 2014 til 184 i 2021 (*kilde: hjorteviltregisteret.no*). Ut fra dette kan vi anta at rådyret potensielt kan være et byttedyr for ulven av betydning.

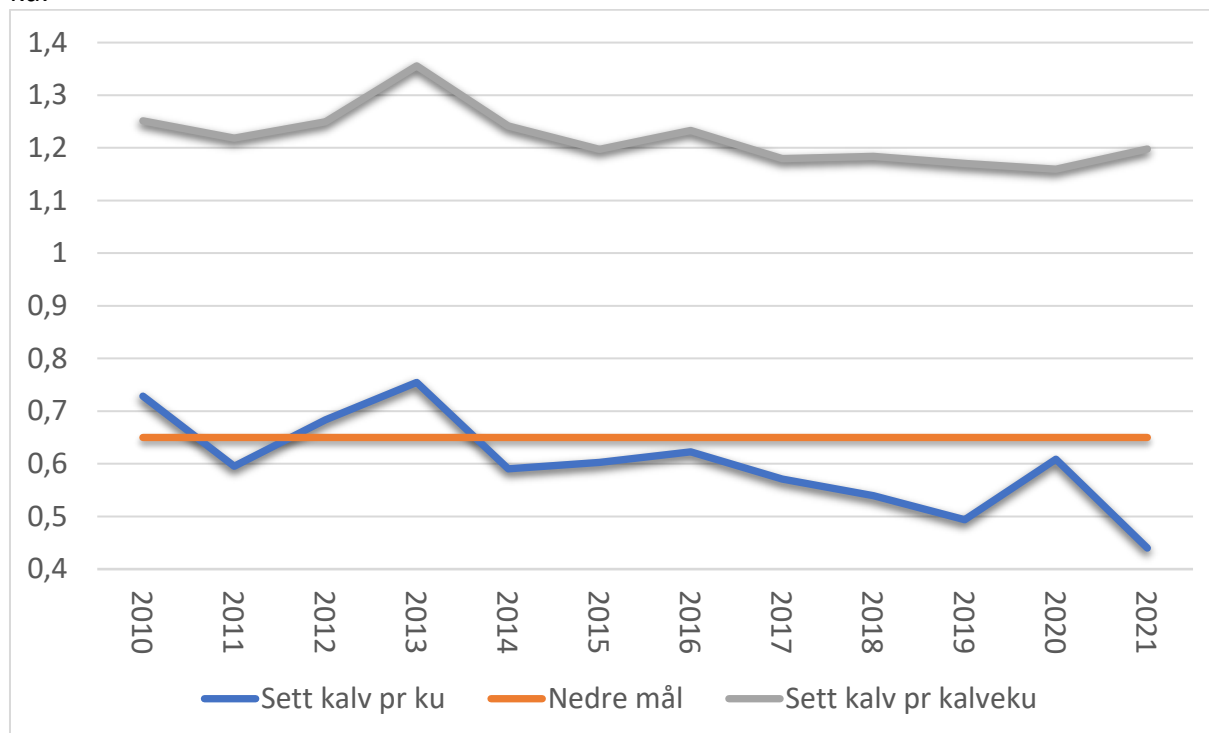
Ut fra dagens områdebruk, dokumenterte revir i Aurskog-Høland og vissheten om at rådyr kan utgjøre en viss andel byttedyr, kan vi anta at minst 150-200 elg vil bli drept av ulv det kommende året. Dette er lavere enn hva anslaget var for 3 år siden (300-350) og vitner om hvordan predasjonen endrer seg i tid. Vi må imidlertid anta at predasjonen vil øke i løpet av den kommende 3 års perioden.

Figur 6. Elgku tatt av bjørn. Kjølen sommeren 2020.

Produksjon

Produksjonen skal ifølge fagplan for viltforvaltning ikke være under 0,65 observerte kalv per ku.

Figur 7. Sett kalv per ku og sett kalv per kalveku i Aurskog-Høland elgvald.

Det siste året vi lå over målsatt nivå var 2013. De siste 8 årene har produksjonen vært lavere enn ønsket eller kalvene har ikke overlevd frem til jakta. Det siste kan tenkes i forhold til ulv, som tar en betydelig andel kalv før jakta.

Andelen store okser, kuas alder, kuas størrelse og kondisjon, klima og beiteforhold er alle faktorer som påvirker produksjonen.

Elgkua er i best kondisjon og har størst evne til å føde tvillinger mellom fire og niårsalder, men opprettholder høy kalveproduksjon helt opp til ti-ellveårsalderen (Sæther, B.-E. & Haagenrud, H. 1983 mfl.). Det er ikke uvanlig at kua alternerer mellom å føde tvillinger, enkeltkalver eller at den tar et hvileår og ikke føder kalv i det hele tatt. Begrepet «Gjeldku» om antatt eldre ku som ikke har kalv, bør begraves. (Sand, H. 2004).

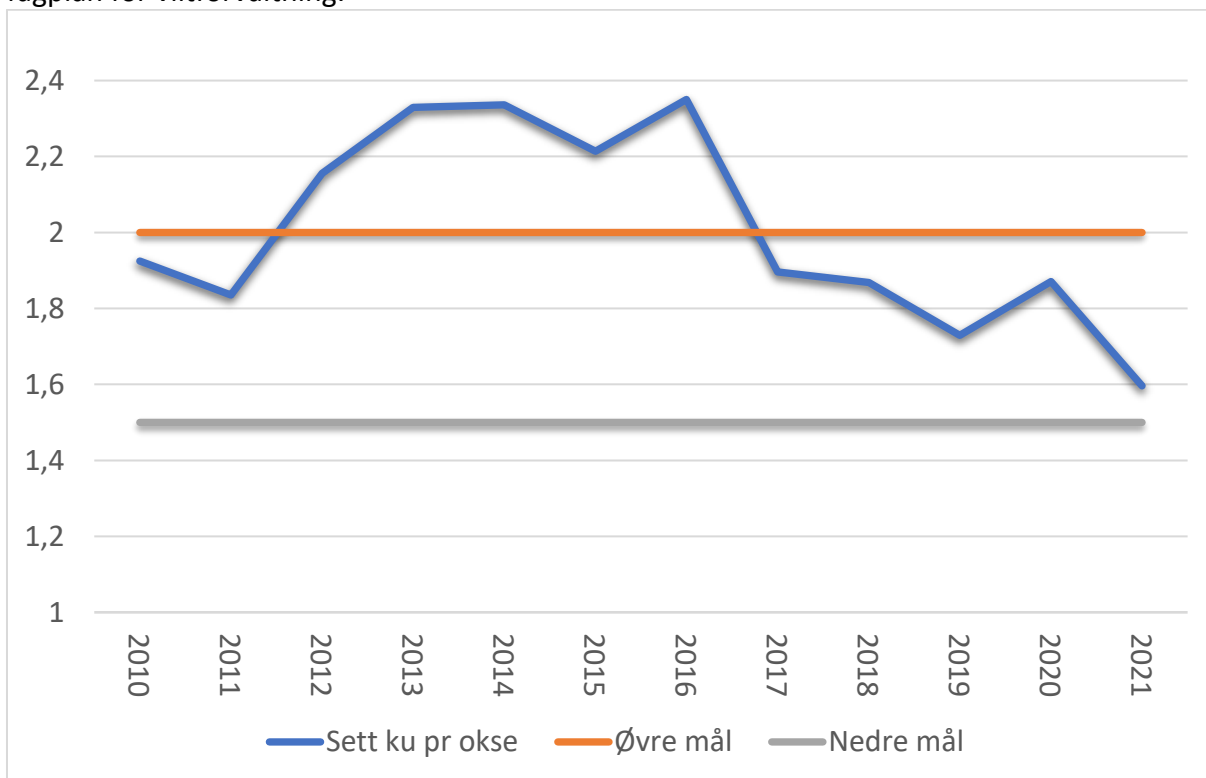
Videre vil elgkalver som er unnfanget i første brunstperiode og er født tidlig av kuer i god kondisjon, være tyngre og vokse raskere enn kalver født sent (Holand, Ø. et al. 2006).

Andelen eldre okser i en bestand av hjortedyr kan ha betydning for brunsttidspunktet. Eldre okser «inspirerer» kuene til tidligere brunst (Mysterud, A. et al. 2002). Med redusert antall store okser i stammen vandrer elgkuene mer omkring under brunsten, øyensynlig på utkikk etter eldre okser. Vi har altså, i hvert fall delvis, også å gjøre med et aktivt valg fra kuenes side. Samtidig parer de tyngste oksene flest kuer (Sæther, et al. 2004). Ved å øke kondisjonen på elgkuene, f.eks. gjennom utkjøring og foring av rundballer, kan man doble kuenes produksjon (Milner, Storaas, van Beest, Lien, HIHM, 2012).

Det beste vi kan gjøre for å holde produksjonen høy, er derfor å ha en godt voksen stamme av dyr i god kondisjon, nok okser og nok storokser. Videre kan foring med rundball være positivt, men her kommer Mattilsynets midlertidige foringsforbud inn med begrensninger, pga faren for spredning av CWD.

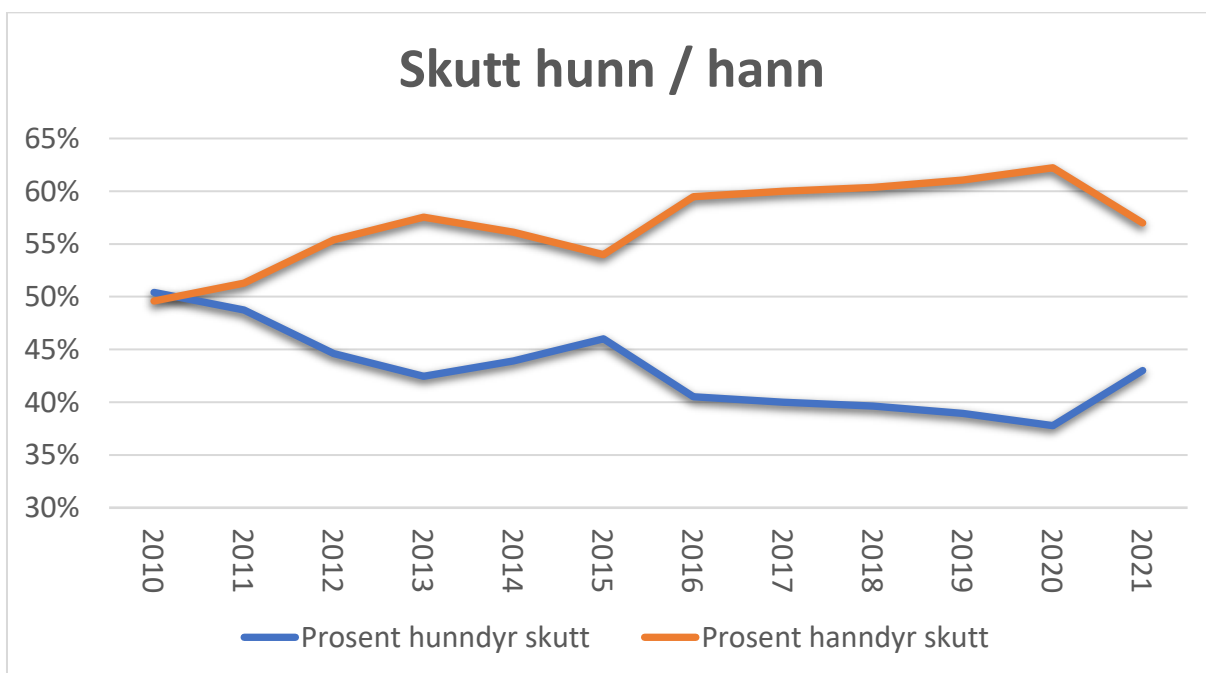
Kjønnsforholdet

«Observert ku per okse i sett-elg bør ligge mellom 1,5 til 2,0 for valdet» står det beskrevet i fagplan for viltforvaltning.

Figur 8. Sett ku per okse i Aurskog-Høland elgvald.

I Aurskog-Høland hadde vi en sterk oksestamme frem til nedskytingen i 2010-12. Resultatet av å felle flere dyr enn hva som blir tilført, blir en reduksjon av produksjonsdyr. Okser er ettertraktet og man er sikker på hva man feller.

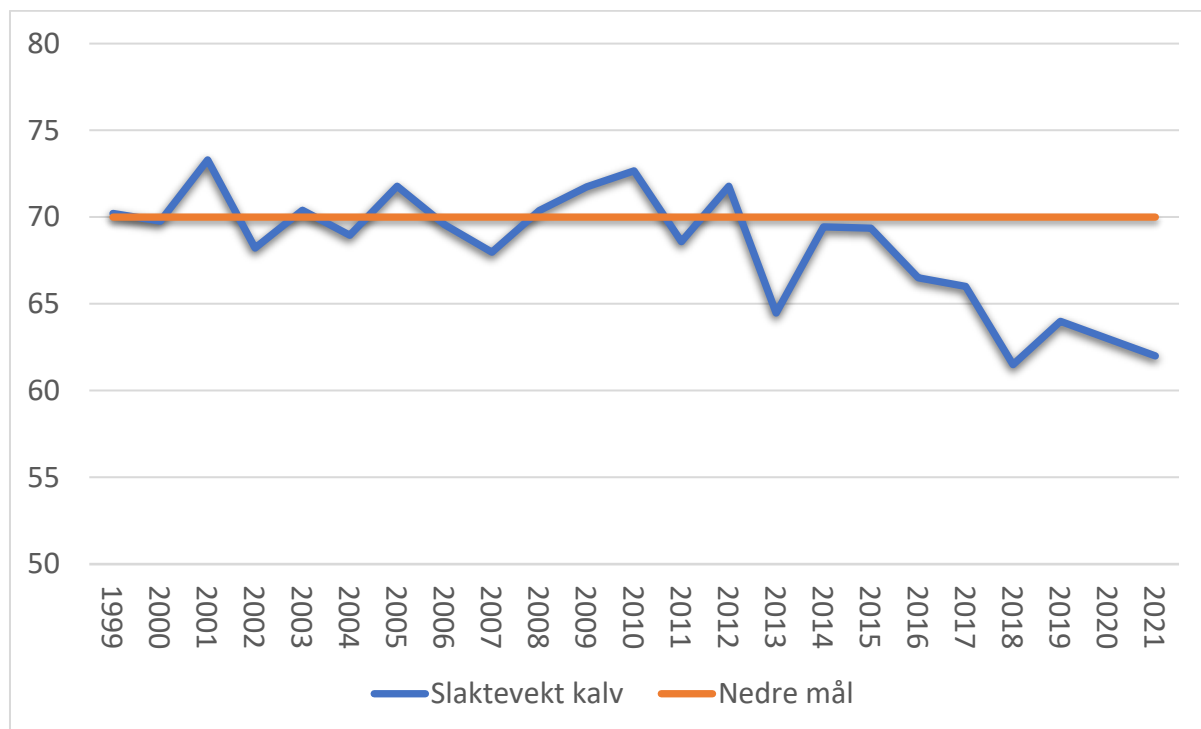

Figur 9. Skutt andel hunn og hann av alle skutte dyr.

Etter en økning av kalveandelen i avskytingen i bestandsplanperioden 2016-2018, bedret ku/okseforholdet seg og har siden vært innenfor målsatt nivå. I 2019 ble avskytingsmodellen endret til å skille mellom småokse (opp til og med 4 tagger) og storokse (over 4 tagger). Det har vært spenning knyttet til om dette ville endre kjønns sammensetningen når vi samtidig ser at oksene blir hardere belastet enn kuene. Imidlertid ser oksestammen ut til å øke og i 2021 ble det observert 1,6 ku per okse i sett-elg. En årsak til at oksestammen ikke reduseres ved hardere avskyting kommer trolig av at det fødes flere hanndyr enn hunndyr i stammen. Forskning har vist at dominante storokser oftere får oksekalv som avkom og trolig er dette en funksjon som slår inn. Samtidig fører en høy avskyting av kalv til en mer balansert avskyting der man slipper å skille mellom okse og ku.

Også i avskytingen merkes en økning i antall store okser. Som eksempel ble det i bestandsplanperioden 2016-2018 skutt totalt 122 okser 2,5 år eller eldre. Av disse var 12 okser på 250 kg eller mer, og 23 okser på 10 tagger eller mer. I perioden 2019-2021 ble det skutt 128 okser totalt. Av disse var 21 okser på 250 kg eller mer og 3 okser over 300 kg. 32 okser hadde 10 tagger eller mer.

Slaktevekt

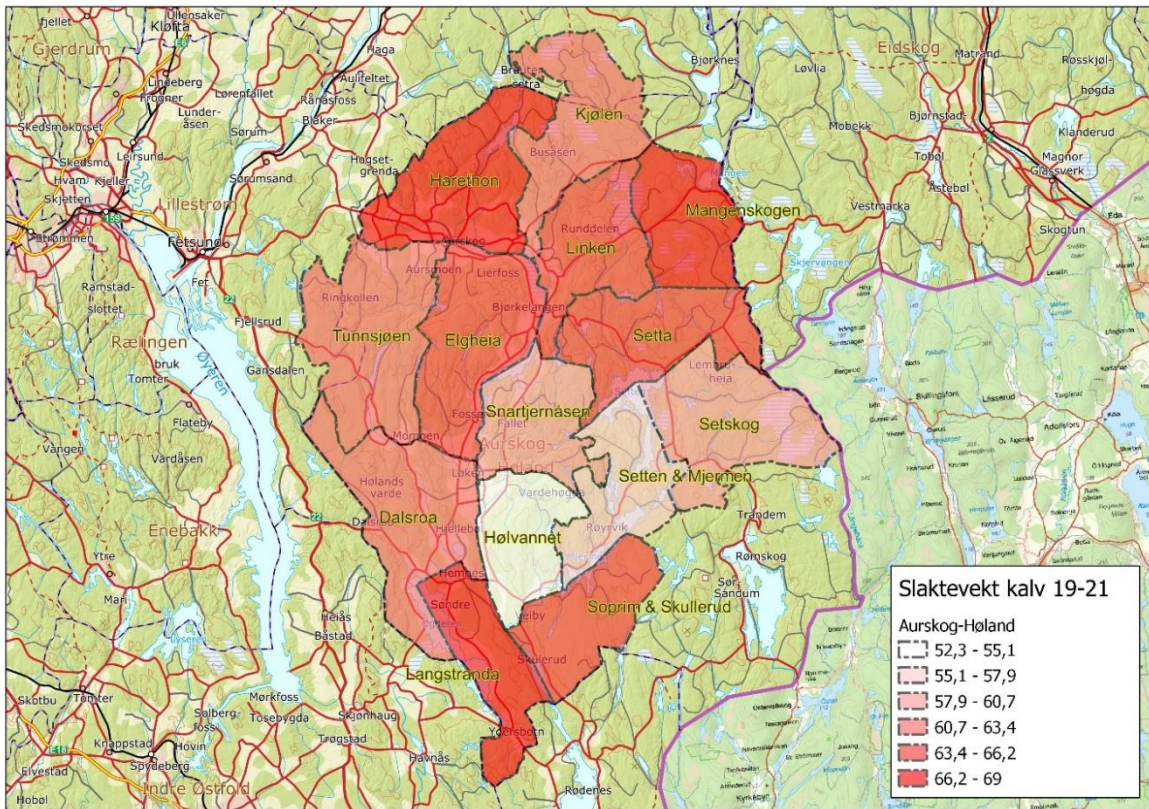

Figur 10. Gjennomsnittlig slaktevekt på kalv i Aurskog-Høland elgvald.

Grunnet de siste planperiodenes søkelys på kalveskyting, blir antall dyr 1,5 år eller eldre i minste laget til å få et representativt bilde av elgstammens slaktevekter. Av kalv har imidlertid antallet blitt opprettholdt og det er å anta at det bildet statistikken gir, gjenspeiler den faktiske situasjonen.

Ifølge fagplan for viltforvaltning i Aurskog-Høland, skal «dagens slaktevekter på kalv (70 kg) og ungdyr (135 kg) opprettholdes og helst økes». I snitt har vi ikke vært over 70 kg på kalv siden 2012.

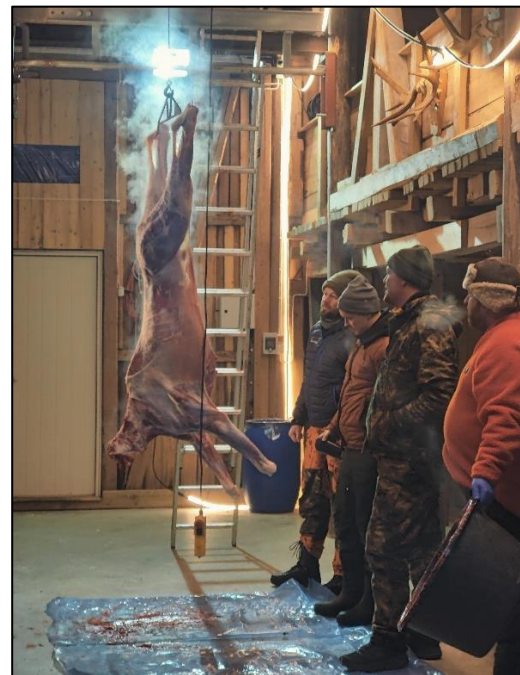
Spesielt lette har kalvene vært i 2018, noe som kan skyldes en historisk tørr sommer hvor mye av sommerbeite tørket bort. Noe lignende inntraff trolig i 2021 med en svært tørr sensommer. Allikevel ser vi en klar tendens til lettere kalvevekter de senere årene.

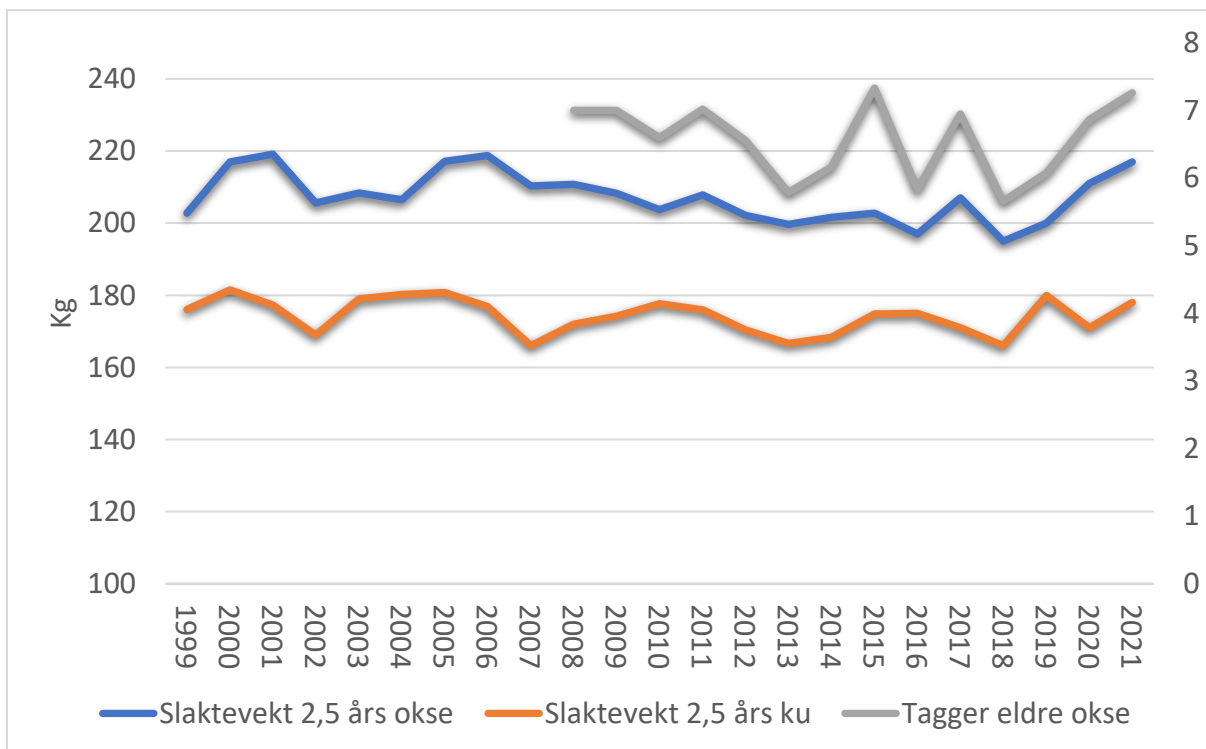

Figur 11. Gjennomsnittlig slaktevekt på kalv fordelt på jaktfelt.

Ingen av jaktfeltene har gjennomsnittsvekter over 70 kg i 3 års perioden. Slaktevekt kan knyttes opp mot fødselstidspunkt, kondisjon på kuene og mattilgang. Parasitter, sykdom og ulike former for stress kan også gi redusert vekt.

Hvorvidt de ulike jaktfeltene har egenskaper som gir høy eller lav vekt på kalver krever grundigere undersøkelser. Vi kan tenke oss ulikheter av beitetilgang av åker og skog, ulike typer skogsbeite, ulik bestandstetthet og ulike grader av forstyrrelser. En beitetaksering planlagt til sommeren 2022 kan muligens gi noen svar.

Figur 12. Gjennomsnittlig slaktevekt på eldre okse og ku. Utvikling av antall tagger på eldre okse.

Ser vi på utviklingen av slaktevekt på eldre dyr, vitner denne om en økning av slaktevekt på okse og en temmelig stabil utvikling på ku. Trolig er ikke størrelsen på okser eller kondisjonen på kuene årsak til svinnende kalvevekter.

Jakttidspunktet kan være en årsak. Fra og med jaktåret 2017 har jaktstart på elg blitt flyttet frem fra 5.oktober til 25.september i Aurskog-Høland. Vektnedgangen startet imidlertid før 2017 og vi har statistikk på når kalvene blir skutt. Allikevel skiller det ikke mer enn opp til 5 kg på slaktevektene om kalven er skutt tidlig i jakta eller sent i november/desember. Mange lag starter heller ikke jakta før i oktober.

Beitet

Store hogster fra 1960-70 har påvirket mattilgangen i områder med klart skogsdominans. Det samme gjelder for mange jordbruksarealer av skrinn kvalitet som ble plantet på 50- og 60- tallet. Disse står i dag som lysfattige monokulturer med trær på 60-70 år og produserer ikke lenger elgmat av større betydning.

Aldersklasse	Areal (ha) 1986	Areal (ha) 2002	Areal (ha) 2015
0-20	24164	18022	11355
21-40	10729	16490	17844
41-60	3606	9191	14050
61-80	5229	3604	5587
81-100	14245	3604	3604
101-120	7753	9011	4145
121-140	4017	7208	6939
141-160	901	3874	2703

Estimert arealtall for ulike aldersklasser i Aurskog-Høland. Kilde: Landsskogtakseringen.

Tabellen viser et estimert arealtall for ulike aldersklasser skog i Aurskog-Høland ut fra prøveflater i landsskogtakseringen. Vi ser her en nedgang av skog i alder 0-20 år på 25 % fra 1986 til 2002, og på hele 53 % fra 1986 til 2015. Dette er skog som i stor grad gir et kvalitetsbeite, spesielt sommerstid. Tilgangen på høykvalitetsfôr om sommeren er grunnlaget for all produksjon (*Milner, Storaas, van Beest, Lien, HHM, 2012*).

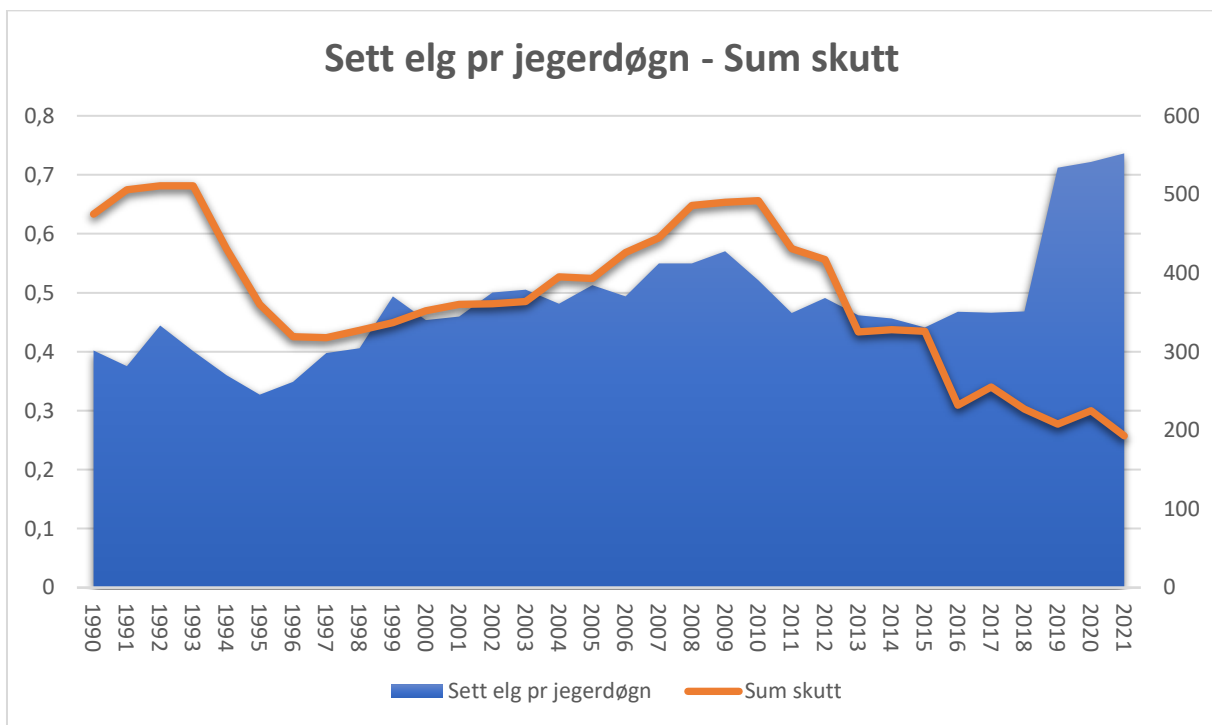
De siste årene har tømmerprisene økt. Hogstkvantumet har endret seg fra ca. 90.000 kbm gran i årene 2011-2014 til over 100.000 kbm frem mot 2020 (*Kilde: ssb.no*). Om denne lille økningen er nok til å bedre nivået på matfatet er imidlertid usikkert.

Den forrige beitetakseringen fra 2005 klassifiserte beitetrykket nord og vest i elgvaldet med «høy grad av overbeite». Den sydlige delen ble klassifisert som «middels». En ny taksering er på trappene, og den vil kanskje gi noen svar og føringer for elgstammen fremover.

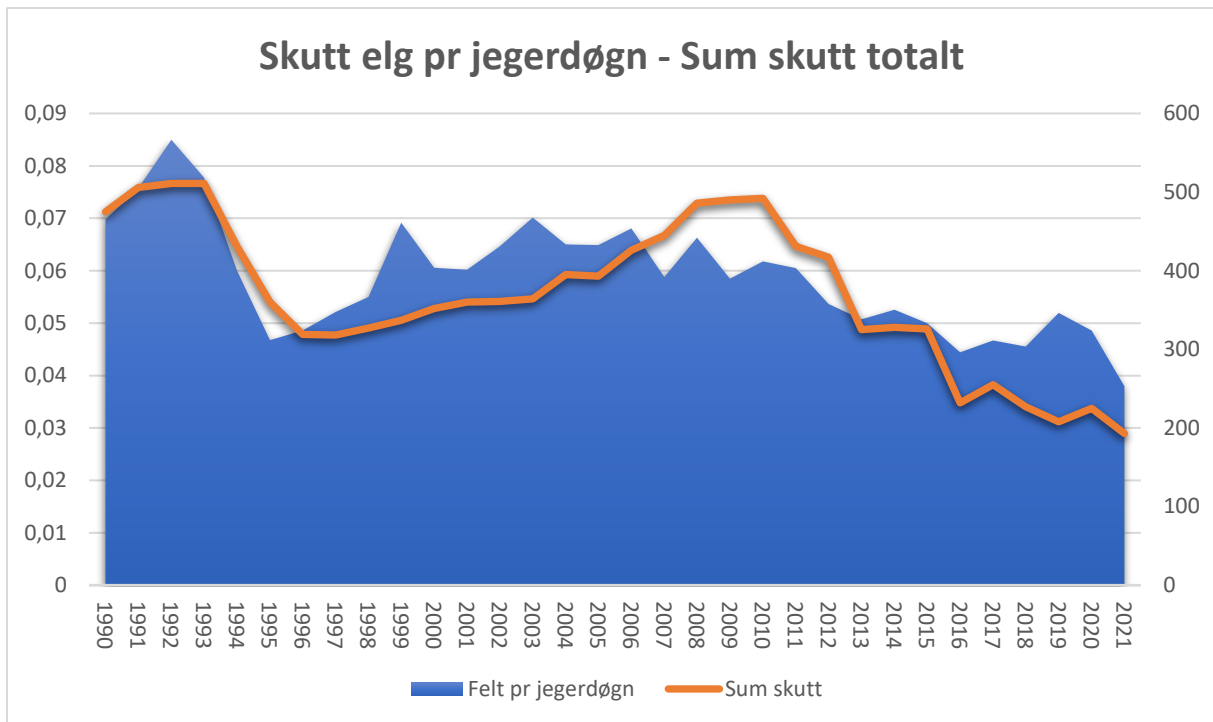
Hvor mange elg har vi?

Dette er et spørsmål vi gjerne skulle hatt et sikkert svart på. Forsøk på en totaltelling med fly/helikopter ble diskutert for noen år siden, men fra forskerhold har det blitt antydnet at man bare vil få en indeks som man må gjenta over tid for å få et riktig bilde. Kostnaden ved et slikt tiltak vil være formidabel og vi har ikke områder som er egnet for en slik tellemåte. Den hovedindeksen som vi har og som har blitt fulgt over mange år er sett-elg per jegerdøgn. I 2019 kom det ny instruks for føring av sett-elg registreringer. Fra 2019 skal alle sette elg føres opp, også såkalte dobbelt-observasjoner der flere jegere beviselig observerte samme elgen. Data fra før og etter 2019 er derfor ikke sammenlignbare. Hvorvidt alle lag tok i bruk ny instruks i 2019, 2018 eller i 2020, kan selvsagt påvirke statistikken noe.

Figur 13. Sett elg per jegerdøgn - Sum skutt per år.

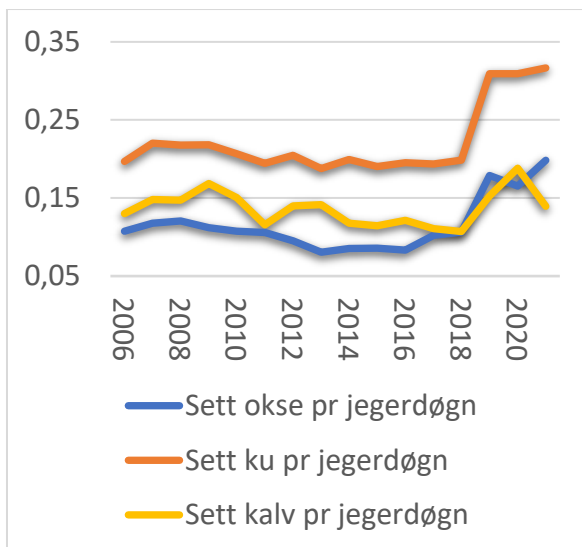
Sett elg per jegerdøgn forutsetter at oppdagbarheten av dyrene er identisk fra år til år, at søkeeffektiviteten er konstant, kvote og hva vi jakter etter, vind/vær forhold osv. Erfaringer viser at observasjonsraten ikke alltid øker ved en økning i den faktiske bestand, og at en reduksjon av bestanden ikke alltid fører til en nedgang av antall observasjoner. En grunn her er at vi jakter mens vi observerer. Går bestanden opp, fylles kvota lettere og vi bruker mer tid på felt dyr enn med faktisk jakt. Går bestanden ned, bruker vi lengre tid på å felle dyr, mindre tid på felt dyr og mer tid på å observere dyr. De mest optimale jaktområdene benyttes først, mens de mer marginale områdene tas først i bruk når jaktinnsatsen øker. I foredraget «Sett-elg og sett-hjort, kan vi gjøre det bedre? Erling Solberg mfl.» har man sett på ulike indekser opp mot bestander man har hatt kontroll på. Sett-elg per jegerdøgn gir en presisjon på 53-56 % mens skutt-elg per jegerdøgn gir en gjennomgående litt høyere presisjon på 58-67 %.

Figur 14. Skutt elg per jegerdøgn - Sum skutt per år.

Sett-elg per jegerdøgn viser en øking av elgstammen fra 2016 og frem til i dag, mens skutt elg per jegerdøgn viser en økning i 2018 og 19, og en nedgang i 2020 og 2021. 2019 var første år i bestandsplanperioden og 2021 var siste. I tillegg var det lite kalv i 2021. Mulig har dette påvirket statistikken i negativ retning da flere lag måtte jakte ekstra lenge før de fant riktig dyr i forhold til kvote i 2021.

Forsøk på å beregne stammen etter teorien om at antatt avgang er lik antatt produksjon, blir også usikker. Kort fortalt fordi ulven tar en forholdsvis stor mengde kalv før jakta som aldri blir registrert i sett kalv per ku-statistikken. I beregningene vil det derfor bli en større mengde kuer som trengs for å produsere de kalvene som blir skutt, påkjørt eller antatt drept av ulv.

Figur 15. Sett ku, okse og kalv i forhold til hverandre i sett-elg per jegerdøgn.

Det vi imidlertid kan se på er forholdet mellom de ulike kategoriene i sett-elg per jegerdøgn indeksen. Her ser vi f.eks. en nedgang av sett ku og okse fra 2008 til 2009 sammenlignet med kalv. Ved en nedskyting av bestanden vil vi skyte for mange eldre dyr i forhold til hva som blir tilført gjennom produksjonen. På et tidspunkt vil også produksjonen reduseres når antall eldre dyr blir tilstrekkelig redusert eller alderen på produksjonsdyra blir senket. Spesielt okser blir raskt redusert i og med at disse ofte skytes først, er i færre antall enn kuene og ikke blir like gamle. I motsatt fall vil en styrket oksestamme indikere en bestand i vekst. Observasjonsraten av kalv har stort sett

vært redusert siden 2014, mens ku og okse har hatt en svak økning siden 2016. Om vi legger til en antagelse om noe feilføring i sett-elg per jegerdøgn, kan anta at vi har en stabil stamme av eldre dyr, og en produksjon av kalv med store svingninger. Benyttes kalven som «brems» på jakttrykket, f.eks. ved å forlange en minimum andel felte kalver under jakta, vil vi ikke komme i en situasjon der vi skyter for mange voksne i forhold til årlig produksjon. 50 % kalv i avskytingen ser ut til å ha fungert fint i vår område siden 2016.

Med minskende matfat, minskende slaktevekter på kalv og økning av antall fallvilt, kan det vanskelig forsvares å øke stammen betydelig de kommende årene. Reduksjonen av kvote og avskyting de siste 6-8 årene må ses i sammenheng med en økende ulvestamme. Med en avgang på 2-300 elg til ulven og en avskyting på ca 200 dyr i året, vil elgstammen være på samme nivå som i 2005-2009 da vi skøyt nesten 500 dyr årlig i Aurskog-Høland.

Stammen ble den gangen antatt å være for høy i forhold til både de kommunale mål og retningslinjer og beitegrunnlaget.

Dødsårsak	Antall
Skutt under jakt	208 (snitt på 3 år)
Fallvilt bil/sykdom/skade	41 (funnet årlig)
Rovvilt	200-300 (1,5-3 revir).
SUM	449-549

Hvordan påvirkningen blir fremover, spesielt med tanke på rovvilt, er usikkert. To år på rad har vi hatt uttak av ulv i eller delvis i kommunen. Veien dit har imidlertid vært lang, og med etablering av Settenreviret våren 2021, med en Finsk-Russisk innvandrer som lederhanne, er det svært usikkert om det tillates nye uttak av betydning i nær fremtid.

Oppsummering av dagens situasjon og mål med videre forvaltning:

Mål-parameter	Dagens situasjon	Korts. Mål 2024	Langs. Mål	Styrings-verktøy	Måloppnåelse
Bestandsestimat (etter jakt)	Ca. 1200-1500 dyr.	Holde på dagens nivå.	Opprettholde en vinterstamme på dagens nivå.	Kvotenivå og avskyting. Sunn og produktiv grunnstamme.	Sett- og skutt elg data. Gode vekt og produksjonstall.
Jaktuttak pr. År	Kvote 250	Kvote 246. Avskyting på 180 – 200.	Avskyting tilpasset rovvilttrykket.	Kvotetildeling.	Skutt-elg data.
Beitetrykk (kvistprod. Furu)	25 - 40 % (2006) ?	< 30 %. Holdes innenfor det akseptable.	< 30 %. Holdes innenfor det akseptable.	Usikkert estimat	Beitetakst. Ny beitetakst er under planlegging.
Ku pr. okse i sett-elg.	1,73	Mellom 2 og 1,5.	Opprettholde.	Høy andel kalv i avskytingen.	Sett-elg data.
Kalv pr. ku i sett-elg.	0,51	Utfordrende iht rovdyr.	Legge til rette for høy prod.	Voksen alder på grunnstammen.	Sett-elg data.
Slaktevekter kalv	63 kg	Øke.	Øke.	Voksen alder på grunnstamme. Følge med på beitetilgang.	Skutt-elg data, beiteprosjekt (SUSTHERB).
Slaktevekter ungdyr	129 kg.	Opprettholde, øke.	Over 135 kg.	Øke vekt på kalv.	Skutt-elg data.
Differensiering	3114-6734 daa pr felte dyr.	Beholde 1000 dekar differanse i tildelingen.	Opprettholde differensiering tilpasset det enkelte jaktfelt.	Individuelt kvotenivå for jaktfeltene.	
Fallvilt - Trafikk	52	Minske.	Bør ikke overstige 5 % av antatt bestandsstørrelse.	Differensiering.	Fallviltstatistikk.
Fallvilt - Sykdom/alder	38	På et lavt nivå.		Følge med på.	Fallviltstatistikk.
Fallvilt – predasjon	250-300?	Minske betydningen av predasjon.	Minske betydningen av predasjon.	Høy andel av yngre dyr i uttaket. Øke produksjonen.	Rovbase og skutt-elg data.

Jaktuttak

Samlet kvote de siste tre årene har vært 750 dyr (herav 30 tilleggsdyr) med en fellingsprosent på 81 %. Som nevnt er bestandsstørrelsen usikker, men flere faktorer indikerer en svak økning av bestanden. Rovdyrpresset de kommende tre årene er usikkert, og vi må ta høyde for en økning. Den samlede kvoten på 750 dyr over tre år videreføres medberegnet 30 tilleggsdyr som kan fordeles under pågående jakt. Imidlertid er ca 14.000 dekar trukket ut av Kjølen jaktfelt, kvoten reduseres derfor med 13 dyr til 737.

Kvote fordelt på jaktfelt i Aurskog-Høland elgvald 2022-2024.

Elgvaldet har siden 2013 hatt en modell med differensiert tildeling til jaktfeltene, i tillegg til muligheten med å søke om og tildele tilleggsdyr under jakta.

Grunnlaget for fordeling mellom jaktfeltene er foregående 3 års avskyting i de ulike jaktfelt, med en differensiering bestemt av elgforvaltningsrådet på 1000 dekar mellom det jaktfeltet med lavest arealgrunnlag og høyest arealgrunnlag.

Modellen gir rom for ulikheter mellom de ulike områdene, noe som er uunngåelig i et vald på over 800 km². Ulikhetene kan grunne i ulikt vedvarende predasjonstrykk, mattilgang, beiteskader, påkjørsler, organisering av jakt og annet.

Jakfelt	Kvote 2022-2024			
	Grunnlag dekar pr tildeling	Tildeling 2022-2024	Endring på kvote	Endring fra skutt
Harethon	3191	56	0	5
Kjølen	3380	51	-14	-2
Mangenskogen	3578	45	0	10
Setta	3901	50	-7	13
Setskog	4055	58	1	17
Soprim/Skullerud	3085	52	2	3
Hølvannet	3356	37	-1	6
Langstranda	3204	29	-1	3
Snartjernåsen	3225	41	-2	4
Dalsroa	3055	62	4	4
Tunnsjøen	3386	77	-3	13
Elgheia	3055	59	3	3
Setten og Mjermen	3325	42	0	6
Linken	3175	48	5	8
Tilleggsdyr		30		
Gjennomsnitt	3365			
Sum		737	-13	93

Avskytingsmodell

Maksimalt 10 % Storokse (5 tagger +)

Maksimalt 15 % Hunndyr

25 % Småokse (4 tagger -)

Minimum 50 % Kalv

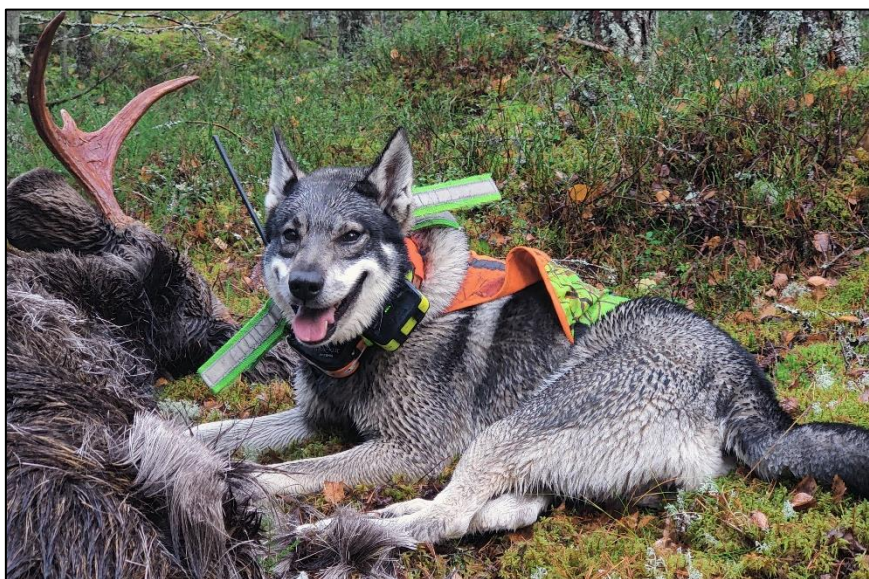
Storokse - Okse 2,5 år eller eldre med flere enn 4 tagger til sammen på begge gevirsidene.

Hunndyr- Hunndyr 1,5 år eller eldre.

Småokse - Okse 1,5 år etter tennene eller 2,5 år eller eldre med 4 tagger eller færre til sammen på begge gevirsidene.

Kalv - Dyr født inneværende år uansett kjønn.

- En økning av andel skutt kalv tillates på bekostning av eldre dyr. Likeså tillates en økning av andel skutt småokse på bekostning av andel eldre okse.
- Det skal antas at skutt eldre okse med et knekt eller delvis felt gevir har hatt samme antall tagger på begge gevirsidene.
- Okse 2,5 år eller eldre som felles med felt gevir på begge sider går som storokse.
- Felles det skadet dyr under jakta etter § 28 i Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst eller av kommunal fallviltgruppe, kan dyret tildeles tilstøtende jaktlag som tilleggsdyr mot reduksjon av kvoten. Eventuelle utlegg av kommunen dekkes av laget som overtar elgen. Kommunen får mandat til å avgjøre fortløpende. Valdet skal informeres av jaktleder som mottar dyret. Lovpålagt prosedyre for varsling av felt fallvilt skal følges.
- Kommunens kontrollører har kontrollmyndighet av type dyr som er skutt og eventuell kassering av hele eller deler av dyr.
- Dyr med skader som ikke medfører kassering av hele dyret, klasseres ikke ned.
- Kasserte dyr skal ikke belaste kvoten. Disse kategoriseres som «vrakes/ikke går på kvota» under nedklassifisering i viltrapporten.

Fordeling av fellingskvoten

Etter differensiering og avskytingsmodell, fordeles den 3 årlige kvoten som følgende:

Jaktfelt	Avskytingsmodell 2022-2024			
	Kalv	Småokse	Enslig hunndyr	Storokse
	50 %	25 %	15 %	10 %
Harethon	28	14	8	6
Kjølen	25	13	8	5
Mangenskogen	22	11	7	5
Setta	25	13	7	5
Setskog	29	14	9	6
Soprim/Skullerud	26	13	8	5
Hølvannet	18	9	6	4
Langstranda	15	7	4	3
Snartjernåsen	21	10	6	4
Dalsroa	31	16	9	6
Tunnsjøen	38	19	12	8
Elgheia	30	15	9	5
Setten og Mjermen	21	11	6	4
Linken	24	12	7	5
Tilleggsdyr	30			
Sum	383	177	106	71

- *Det skal tilstrebes en jevn avskyting i perioden. Små lag med færre enn 3 dyr på 3 års kvoten kan velge å skyte hele kvoten ett av årene eller fordele den over 2 år. Lag med 3 dyr eller flere må fordele kvoten over 3 år. Man kan velge å gjøre endringer på type dyr mellom de ulike årene så lenge andelen av faktisk skutte dyr stemmer med avskytingsmodellen etter tre år. Eks. det kan maksimalt skytes 10 % storokse etter tre år, uansett om jaktfeltet har fylt kvoten eller ikke.*
- *Ingen jaktfelt eller jaktlag kan pålegges å felle hele eller deler av kvoten så lenge andelen av skutte dyr følger avskytingsmodellen.*
- *Valdet kan etter beslutning i elgforvaltingsrådet, velge å holde tilbake deler av kvoten, enten for hele valdet eller for deler. Dette kan gjelde for hele eller deler av jaktseasonen og for hele kvoten eller for ulike kategorier dyr. F.eks. kan kvote av hunndyr for et eller flere jaktfelt holdes tilbake frem til kvote av kalv er fylt eller frem til en viss dato.*
- *Kalv er indikator for predasjon. Gjennom bestandsplanperioden skal det felles minimum 50 % kalv.*

Tilleggsdyr

Bestandsplanen legger opp til totalt 30 tilleggsdyr for den kommende 3 års perioden. Planlagt 10 dyr i året.

- Ordinære tilleggsdyr tildeles utelukkende som kalv.
- Ordinære tilleggsdyr kan tildeles lag som har fylt årets kvote etter henvendelse fra jaktfeltleder til elgforvaltningsrådets arbeidsgruppe.
- Et lag kan ikke tildeles mer enn 50 % av grunnkvota i en 3 års periode.
- Arbeidsgruppa eller elgforvaltningsrådet kan velge å ikke dele ut tilleggsdyr.
- Felles ikke tildelt tilleggsdyr, trekkes dette tilbake ved jaktslutt det enkelte år.
- Etter endt jakt og sammen med sett-elg rapporten, skal jaktleder rapportere til valdet om tilleggsdyr ble skutt eller ikke. Normalt kan dette angis under kommentar i viltrapporten.no.
- Spesifikke tilleggsdyr kan tildeles av kommunen. Disse trekkes også av valdets tilleggsdyrkvote.
- Spesifikke tilleggsdyr kan gjelde andre kategorier enn kalv.
- Spesifikke tilleggsdyr må meldes valdets sekretær eller arbeidsgruppa av kommunen. Skutt dyr må spesifiseres som tilleggsdyr under kommentarer i Viltrapporten.no.
- Eksempler på spesifikke tilleggsdyr:
 - Fallvilt som avlives av kommunen under pågående jakt, eller dyr som felles etter § 28 i forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst.
 - Problemdyr.
 - Kalv under 40 kg.
 - Morløse kalver med begrenset evne til overlevelse (gjelder ikke om jaktlaget har skutt kua, da trekkes kalvene av ordinær kvote).

Organisering

Kommunen (offentlig part)

Kommunen godkjenner bestandsplan og avskytingsavtale. Kommunen legger overordnede føring for elgforvaltningen gjennom «Fagplan for viltforvaltning». Kommunen organiserer viltettersøk og fallvilt.

Kommunen gjennomfører kontroll av felte og skadde dyr som felles under jakta.

Kommunens kontrollører har myndighet til å kassere felt dyr. Kassering skal rapporteres kommune og vald av kontrollør.

Elgforvaltningsrådet

Elgforvaltningsrådet representerer jaktrettighetshaverne og består av lederne for de jaktfeltene som valdet er inndelt i.

Av oppgaver har Elgforvaltningsrådet først og fremst å levere bestandsplan og avskytingsplan hvert 3. år samt oppfølging av disse. Videre er Elgforvaltningsrådet kontaktorgan mellom jaktfeltene og kommunen. Elgforvaltningsrådet rapporterer årlig sett- og skutt elg data til kommunen samt oversikt over jaktlag og jaktledere. Elgforvaltningsrådet publiserer årlig oversikter over sett- og skutt-elg.

Arbeidsutvalget i Elgforvaltningsrådet består av 6 personer, valgt blant jaktfeltlederne på årsmøtet samt en representant fra valdene i Rømskog. Arbeidsutvalgets medlemmer velges for 1 år av gangen, og funksjonstiden for de enkelte medlemmene bør ikke overstige 6 år (*jfr. Vedtekter for Elgforvaltningsrådet*). Arbeidsutvalget har årlige møter hvor forberedende saker til f.eks. årsmøtet behandles. Arbeidsutvalget kan også behandle oppdukkende saker underveis i året.

Jaktfeltet

Valdet deles inn i ulike jaktfelt. Det er 14 jaktfelt i Aurskog-Høland elgvald. I jaktfeltet skal det sitte representanter fra de ulike lagene.

Jaktfeltets oppgave er først og fremst å fordele kvoten mellom jaktlagene, samt etterse at avskytingsmodell følges. Videre er jaktfeltet lagenes talerør opp i Elgforvaltingsrådet.

Jaktfeltene organiserer innsamling av fellingsavgiften og driftsmidler til vald og kommune, rapportering av sett- og skutt elg, oversikt over jaktlag og jaktledere samt regler for blant annet feilskyting.

Jaktfeltet er forpliktet ovenfor Elgforvaltingsrådet i henhold til Elgforvaltningsrådets vedtekter og vedtak.

Jaktlaget/jaktleder

Jaktlaget/jaktleder er den praktiske utfører av jakta.

Alle jaktlag må velge en jaktleder og rapportere dennes navn, adresse, telefonnummer og e-post til jaktfeltet og elgforvaltningsrådet. Ved endringer av tellende areal, jaktleder eller kontaktdata til denne, plikter laget umiddelbart å gjøre dette kjent for jaktfeltet som rapporterer videre til Elgforvaltningsrådet.

Jaktlaget skal underveis i jakta rapportere sett- og skutt-elg data daglig til viltrapporten. Spesielt viktig er det med forløpende rapportering av skutt elg, da melding automatisk går til kommunal kontrollør ved registrering. Jaktlaget plikter etter hvert felling å legge til rette for kontroll av hoder.

Jaktlaget plikter å følge lover og regler for jakt på elg, som f.eks. å inneha papirer på godkjent ettersøkshund og sjekk av at alle jegere har betalt statlig jegeravgift. Videre plikter jaktlaget og følge de føringer og regler Elgforvaltningsrådet setter.

Under all jaktutøvelse plikter laget å prioritere hensyn til allmennheten og dyreliv før selve jaktutøvelsen.

Jaktlaget må også rapportere eventuelt skutte eller tildelte tilleggsdyr til valdet. Eksempel om det skytes kalv under 40 kg eller laget mottar tilleggsdyr av kommunen.

Ulike regler for valdet

Feilskyting

Det jaktlag som feller feil dyr i forhold til tildelt kvote, skal umiddelbart melde dette til jaktfeltet. Det henstilles om at regler for feilskyting settes opp av jaktfeltet før jakten finner sted og at følgende retningslinjer blir fulgt:

- 1. Er det et annet jaktlag innad i jaktfeltet som har igjen tilsvarende dyr på planperiodens kvote, plikter dette å belaste sin kvote med det feilskutte dyret. Dette laget kan velge om det vil motta dyret fysisk eller ved bytte av kvote senere år (anbefaler bytte av kvote). Er det flere jaktlag innad i jaktfeltet som har igjen slikt dyr anbefales det å benytte en bytteordning som går på rundgang.*
- 2. Dersom feilskytingen resulterer i at man i jaktfeltet overskrider jevn årlig avskyting innenfor perioden, eller går utover jaktfeltets totale kvote på denne type dyr i bestandsplansperioden, byttes dyret med det nærmest beliggende jaktfeltet som har igjen tilsvarende dyr etter det samme prinsippet som nevnt under pkt. 1.*

Om et dyr må overleveres fysisk, står jaktlaget som har forårsaket feilskytingen, ansvarlig for fullført flåing og slakting. Skinn, hode m. eventuelt gevir, hjerte samt det som er nødvendig for veterinærkontroll følger dyret.

Dyr som ikke belaster kvoten

Dyr som etter kontroll av kommunen ikke er folkemat skal heller ikke belaste kvoten. Disse kategoriseres som «vrakes/ikke går på kvota» under nedklassifisering ved innlegging i viltrapporten. Årsak til kassering skal beskrives under kommentarer ved innlegging i viltrapporten.no.

Det refereres videre til § 28 i Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst:

” Avliving av skadet storvilt i ordinær jakttid eller fellingsperiode. Jeger som på lovlig grunn og i lovlig jakttid eller fellingsperiode treffer på storvilt som er såret eller skadet slik at det er påført store lidelser og ikke kan leve eller bli friskt, skal avlive dyret for å hindre unødige lidelser.

Dersom jegeren ved avliving av hjortevilt har fellingstillatelse på tilsvarende kategori dyr, skal vedkommende straks ta stilling til om dyret skal tas på egen fellingskvote. Tar ikke jegeren dyret på sin fellingskvote tilfaller hjortevilt kommunen, mens annet storvilt tilfaller Viltfondet. Dyret skal straks gjøres opp slik at kjøttet ikke tar skade. Transport av slikt kjøtt må ikke foretas før melding er gitt etter tredje ledd. Er kjøttet ikke brukbart, skal det plasseres slik at det skjemmer terrenget minst mulig. Melding om avlivingen skal så snart som råd gis til kommune og valdansvarlig representant.”

Og videre til rundskrivet som er gitt ut i forbindelse med denne forskriften:

” Vilt som etter felling viser seg å være skadet, magert eller på annen måte oppfattes som mindreverdig skal som hovedregel tas på kvoten på ordinært måte. Et unntak fra dette er dyr som ved attest fra offentlig kjøttkontroll, dokumenteres å være uegnet til menneskeføde, og som blir kassert i sin helhet. Slike dyr skal ikke belastes valdets kvote, men innrapporteres av kommunen som irregulær avgang. Hele dyret, også gevir, tilfaller da kommunen. Det forutsettes at felling av nytt dyr skjer innenfor den ordinære jakttid.”

Ettersøk

Hvert jaktlag er ansvarlige for varsling og ettersøk av påskutt eller såret vilt i henhold til gjeldende lover og forskrifter. Jaktlagene er ansvarlige for at de har skriftlig avtale med godkjent ettersøksekvipasje, eller har papirer på egen ekvipasje. Merk at alle ekvipasjer skal stå i ettersøksregisteret. Krav om innsending av ettersøksavtale kan forekomme.

Varsling av ettersøk

Hvis et ettersøk er uten resultater første dag, så plikter jeger eller jaktlag å melde skadeskytingen til jaktrettshaver og kommune, eller nærmeste politimyndighet. Lister over kommunalt ettersøksmannskap og politi finnes på kommunens hjemmeside.

Lengde på ettersøket

Jeger eller jaktlag skal sette i gang ettersøk innen valdets grenser hvis de har skadeskutt et dyr. Dette gjelder også på andre jaktfelt eller jaktlags områder innenfor samme vald. De plikter å bistå under ettersøk så lenge kommunen mener det er mulig å finne og avlive viltet. Hvis viltet felles første dag, har ikke jeger eller jaktlag noen plikt til å melde fra til kommunen, og kommunen har ingen oppgaver knyttet til ettersøket.

Jakt på nye dyr

Jegeren eller jaktlaget som har skadeskutt dyret kan ikke oppta jakt eller skyte nye dyr mens ettersøk pågår. Det gjelder også når det foregår ettersøk på annet vald, og uansett om jaktlaget som har forårsaket ettersøket deltar eller ikke.

Kommunens overtagelse av ettersøket

Hvis viltet oppholder seg innenfor eget vald, plikter jeger eller et jaktlag å drive ettersøk den samme dagen som skadeskytingen fant sted, og ut den neste dagen. Er ikke dyret funnet andre dag, overtar kommunen ansvaret for ettersøket.

Kommunen kan pålegge jeger eller jaktlag å bistå i et offentlig ettersøk, og da må de følge kommunens anvisning. Ettersøket pågår så lenge kommunen finner det nødvendig. Dette betyr at jegere eller jaktlaget kan pålegges ettersøk ut over pliktig ettersøk, som er samme dag og dagen etter skadeskytingen.

Hvis viltet oppholder seg utenfor eget vald, så har kommunen ansvaret for ettersøket, også andre dag av søket.

Friskmelde dyr

Ettersøk skal alltid iverksettes når man kan konstatere at skuddet traff viltet eller når man ikke kan utelukke at det kan ha blitt truffet. I den siste gruppen faller alle tilfeller hvor viltet fortsetter videre uten synlige tegn på at det er truffet, samtidig som jeger ikke har dokumentasjon for det motsatte.

Hvis undersøkelser på skuddplass ikke gir klart svar om dyret er truffet eller ei, skal godkjent ettersøkshund tilkalles og videre ettersøk gjennomføres. Lengde på søket med hund beror på skjønn, men selv om det ikke fins hår, blod eller benrester på skuddplassen skal ettersøk foregå over en så lang strekning at man er sikker på at dyret ikke er såret. Hvis blod finnes i sporet, skal ettersøk foregå til dyret er avlivet eller kommunen avblåser ettersøket.

Kunstig lys

Det er tillat å bruke kunstig lys under ettersøk av hjortevilt. Det er imidlertid forbudt under selve utøvelsen av jakta. Det kreves at jeger varsler politi, jaktrettshaver og kommunen før bruk av kunstig lys, dersom varsling i vesentlig grad ikke vil forsinke ettersøket.

Belaste kvoten

Under ettersøk skal lagets kvote belastes selv om dyret finnes dødt og kjøttet ikke er brukbart. Etter at kommunen har bestemt at ettersøket er avsluttet, skal dyr som blir funnet dødt betraktes som fallvilt og ikke belastes valdets kvote.

Godkjenning av bestandsplanen

Godkjenning av bestandsplanen av jaktrettshaverne

Bestandsplanen er godkjent av Aurskog-Høland Elgforvaltningsråd og danner grunnlag for å søke kommunen om godkjenning av bestandsplanen og inngåelse av avskytingsavtale.

Dato

For Aurskog-Høland Elgvald

Godkjenning av bestandsplanen av kommunen

Aurskog-Høland kommune har ved vedtak av _____ sak _____ godkjent forliggende bestandsplan for elg for Aurskog-Høland elgvald i henhold til Forskrift om forvaltning av hjortevilt.

Aurskog-Høland kommune

Vedlegg 1. Kart over valdet

